

Läroverken och gymnasieskolan

IDAG RYMS BÅDE YRKESUTBILDNINGAR och s.k. teoretiska utbildningar inom den treåriga gymnasieskolan och har man bara tillräckligt bra betyg finns det många valmöjligheter för alla som går ut grundskolan. Före gymnasieskolans införande på 1970-talet fanns en mängd olika skolformer och gymnasiet var förbehållet en minoritet – så sent som på 1950-talet tog ca tio procent av en årskull studenten.

1500

Lärdomsskolor och undervisning på svenska

Först på 1500-talet börjar undervisning på svenska. Då inrättas lärdomsskolor – gymnasier - för blivande präster och de män ur adeln som förutsågs inneha ämbeten i riket. Lärdomsskolorna styrdes av en skolordning från 1571 som var en del av kyrkoordningen. Här var huvudämnena latin, bibel- och katekesläsning och senare även grekiska och hebreiska. Kyrkans makt över undervisning består formellt till 1859 då den statliga Överstyrelsen för skolväsendet bildas, men så sent som 1958 har domkapitlen fortfarande sin roll som statlig tillsynsmyndighet för folkskolan.

En lägre form av lärdomsskola är de skolor som inrättas för borgarklassens barn – trivialskolorna. (Trivium = grammatik, retorik och dialektik)

1649

1649 års skolordning för högre skolor

Enligt denna skulle det finnas tre olika slag av läroanstalter: trivialskolor, gymnasier och akademier. Trivialskolan hade fyra ettåriga klasser. I trivialskolan tillämpades klasslärarsystem till skillnad från gymnasiet, där lärarna undervisade endast i vissa ämnen. Gymnasiet var fyraårigt.

Under 1600-talet sköts undervisningen i gymnasierna av rektorer, lektorer och adjunkter. I trivialskolorna av rektorer, konrektorer och kolleger.

1700

1700-talets undervisning

Nu inrättas s.k. apologistskolor som främst riktade sig till barn ur borgarklassen. Här gavs en mera praktiskt inriktad undervisning. Lärarna i dessa kallades apologister (räknemästare). Trivialskolorna var enligt den nya skolordningen fyraåriga och fanns i de större städerna. I stiftstäderna kallades de för katedralskolor. Från dessa kunde man gå vidare till gymnasierna. Ämnena blev då utökade med hebreiska, kyrkohistoria, retorik, aritmetik och geometri, men utbildningen var fortfarande helt inriktad på prästyrket.

Adeln och de mer förmögna borgarna ordnade privat grundläggande undervisning för sina barn. Studenter anlätades som informatorer eller lärare som undervisade i hemmen. Barn ur de lägre samhällsklasserna var hänvisade till de allmänna skolorna som helt finansierades genom tiggeri och donationer eller till undervisning i hemmet. Lärare och elever (djäknar) i dessa ”skolor” gick sockengång – d.v.s gick runt i socknen och tiggde ihop pengar till skolornas

drift och till lärarlöner. Vissa intäkter kom även genom s.k. liksång. Eleverna sjöng då vid de mer välbärgades begravningar. Sockengången avskaffades genom beslut av Gustav III 1780 och ledde till att rekryteringen från de lägre samhällsklasserna minskade under senare delen av 1700-talet.

1724

Enligt 1724 års skolordning skulle lärarna vid den högre utbildningen inte längre utses av kungen utan utnämnas av biskoparna.

1807

I 1807 års skolordning slås fast att den högre utbildningen ska gälla även andra än präster och blivande ämbetsmän. De s.k. **apologistskolorna** som inrättats för borgarklassens barn under 1700-talet fick en moderniserad läroplan med **realia** och **moderna språk**.

1820

Med 1820 års skolordning ersätts trivialskolorna med **elementarläroverk** som bestod av två olika skolformer – **apologistskolor** och **lärdomsskolor**. Lärdomsskolor och gymnasier tog hand om blivande präster och ämbetsmän och i apologistskolan meddelades ”allmän medborgerlig bildning”.

1842

Folkskolan införs

Riksdagsbeslutet och folkskoleförordningen 1842 innebar att, utöver de ca 1 000 sockenskolor som tidigare funnits, skulle ytterligare 1 200 församlingar anordna skolundervisning. Folkskolan skulle vara obligatorisk för alla barn som inte undervisades i läroverk, enskild skola eller i hemmet men fortfarande tio år efter beslutet om allmän folkskola undervisades mer än en tredjedel av barnen i hemmet. I folkskolor och s.k. småskolor undervisades oftast i mycket stora grupper utan indelning i klasser. Under de första årtiondena efter införandet var omfattningen på skolgång i folkskolan på sin höjd ett år.

1849

Det första stora lärarmötet

295 lärare från hela landet deltog – 136 lärare vid läroverken, 36 folkskollärare, 31 präster, 21 privatlärare m fl. Av ett hundratal frågor på dagordningen behandlade 48 främst folkskolan och 42 den högre skolan. Disciplinfrågorna ägnades stor uppmärksamhet liksom vid senare lärarmöten. En annan fråga som diskuterades var den om rektor borde bytas ut varje år eller tillsättas för en längre tid. Borde rektor väljas av och bland skolans egna lärare eller tillsättas av den högsta läroverksstyrelsen? Givetvis var också undervisningsskyldigheten en ständigt återkommande fråga!

1850

Från 1800-talets mitt till 1950-talet ökar staten sin makt över skolan och kyrkan minskar sin för att 1958 helt förlora den. Staten stärker den ideologiska styrningen genom införandet av normalplaner.

1856

Ny läroverksstadga 1856 slår samman lärdoms- och apologistkolan och gymnasiet till ett gemensamt läroverk med reallinje och latinlinje.

Bakgrund i medelklassens ny krav

Läroverket bestod nu av tio år. De två första klasserna var gemensamma och därefter skedde en uppdelning i två linjer – reallinjen och latinlinjen. Läroverken finansierades av staten och hade till uppgift att dels meddela allmän medborgerlig bildning, dels att grundlägga vetenskapliga insikter.

Detta var resultatet av en samhällsomdaning där en växande medelklass ställde nya krav på utbildning. Det högre prästerskapet och adeln spjånade emot och ville behålla den gamla klassiska bildningen. En av förkämparna för dessa ideal var till en början författaren Erik Gustaf Geijer. Han ingick också i den s.k. snillekommittén - Den uppfostringskommitté som tillsattes 1825 för att utreda universitetens ställning och vars slutbetänkande blev en seger för det s. k. Humboldtska universitetsidealet. Utredningen förordade också att bibliotek skulle finnas vid alla läroverk. Dessa fick dock finansieras via gåvor. Geijer kom så småningom att ompröva sin konservativa syn på utbildningsfrågorna och blev senare en förespråkare för folkskolans etablering och läroverkens reformering.

Även om modernare tider krävde att fler ämnen tog plats i läroverket hade kristendomen fortfarande en stark ställning.

Läsåret bestod vid denna tid på läroverken av 36 veckor och undervisning i läsning och talövningar tog mellan 28 och 30 timmar i anspråk. Undervisning i teckning, musik och gymnastik inte inräknade.

Flickskolor

För att komma in på läroverket krävdes att man var pojke och hade uppnått nio års ålder. Flickor fick inte tillträde till de statligt finansierade läroverken förrän 1927. Förkunskaper krävdes också: eleven skulle kunna läsa och skriva, såväl latinsk som svensk tryckstil, samt kunna räkna addition och subtraktion och behärska multiplikationstabellen.

Lektorer och adjunkter

Lärarna i läroverkens högre årskurser var män. Lektorer (med licentiat eller doktorsexamen) och i vissa fall adjunkter (med magisterexamen). I det lägre stadiet sköttes undervisningen av rektor och ”kolleger”. Dessutom fanns lärare i teckning, musik och gymnastik.

I samband med att läroverken inrättades 1856 förbättrades villkoren för lektorer och adjunkter vid läroverken. Lönerna höjdes och var nu i nivå med lägre statliga ämbetsmännens. I och med att den statliga löneregleringen av lärarlönerna infördes klipptes de band av som tidigare funnits till kyrkan när det gällde tillgodoräkning av tjänsteår för prästyrket.

Efter införandet av lönereglering var vid sekelskiftet ingångslönen för en adjunkt 2000 kronor och slutlönen 4000. Folkskollärares ingångslön var en dryg tredjedel av adjunktens och slutlönen en fjärdedel.

Inrättandet av läroverken medförde en expansion i byggandet av läroverk och de statliga bidragen till dessa byggen ökade kraftigt under 1850- och 60-talen.

1858

Högre folkskolan införs.

1862

Studentexamen flyttas från universiteten till läroverken och kom att kallas mogenhetsexamen.

1864

Statens normalskola för flickor bildas.

1866

Ständsriksdagen ersätts med tvåkammarriksdagen. Förhoppningar fanns om att detta skulle möjliggöra beslut om förnyelse av skolsystemet. Men motståndet mot förändringar var stort.

1868

76 procent av landets 700.000 skolpliktiga får någon undervisning i folkskolan. Antalet elever/pojkar i läroverken har ökat från ca 4000 på 1850-talet till ca 31.000 på 1870-talet. De statliga anslagen till läroverken är mer än tre gånger så stora som till folkundervisningen med sina cirka hundra gånger fler elever.

1874

Enskilda flickskolor i Stockholm

Flickor som ville ha högre undervisning fick ej tillträde till de statligt finansierade läroverken och var hänvisade till enskilda/privata skolor. Först från 1874 inrättades vid två enskilda flickskolor i Stockholm fortsättningskurser som gav flickor möjlighet att avlägga studentexamen. Vid sekelskiftet kunde flickor ta studenten vid fem flickskolor (ännu ej statligt finansierade).

1878

Läroverksstadgan - högre allmänt läroverk (gav studentexamen)

1884

1880-talets lärare

Antalet läroverkslärare var vid 1880-talet 990 (enbart män) och antalet folkskollärare 4 000 varav ca 10 % var kvinnor. Det totala antalet lärare vid småskolor och folkskolor uppgick till 7 500. 1871 beslutade riksdagen att statsbidraget till folkundervisningen skulle ges i förhållande till antalet anställda lärare och inte som tidigare i förhållande till folkmängden – detta medförde en snabb expansion av folkskolan.

Lektorer och adjunkter kunde få ordinarie tjänster vid läroverken och kraven var för lektorer doktors- eller licentiatexamen och för adjunkter genomgången filosofie kandidatexamen med ämnena latin, grekiska, historia, filosofi, matematik samt någon naturvetenskap. Minst två av ämnena skulle vara närbesläktade och utgöra hälften av de akademiska betygen. Efter 1865 ställdes även krav på ett års provtjänstgöring. Kravet för att bli godkänd lärare i folkskolan var genomgången seminarieutbildning på fyra år. (En förlängd och förbättrad folkskollärarytbildning kom först i och med 1919 års undervisningsplan).

Lärarmötena under senare delen av 1800-talet diskuterade ofta behovet av en praktisk lärarutbildning för läroverkslärare. En riksdagsmotion om en regelrätt lärarutbildning för läroverkets lärare innehöll förslag om ett seminarium som skulle kunna ge en utbildning utöver ämnesutbildningen och även innehålla förbättringar av provåret avsågs av riksdagens andra kammare.

Svenska Läraresällskapet bildas

Vid denna tid fanns 200 lektorer, 500 adjunkter, ca 100 rektorer och ca 100 extralärare. Fram till 1913 då Svenska Läraresällskapet bytte namn till Läroverkslärarnas Riksförbund hade endast en tredjedel av de då cirka 1 200 lärarna vid läroverken anslutit sig. 1929 var cirka 70 procent av lärarna vid de statliga läroverken anslutna.

1900

Statens totala budget vid sekelskiftet var 90 miljoner. Statsbidraget till folkskollärlönerna var 5 miljoner och till läroverkslärarna som vid denna tid var drygt 1000 anslogs 4 miljoner.

Ideliga lönediskussioner

Läroverkslärarnas löner var en het fråga under hela perioden 1882 – 1904. I riksdagen pågick samtidigt diskussioner om de reformer av läroverken som man ansåg nödvändiga. Bland annat rörde det de klassiska språkens ställning på bekostnad av införandet av andra ämnen som behövdes i det framväxande industriella samhället och i utvecklingen av medborgerliga och nationella frågor. Det sades allmänt att motståndet bland lärarna att genomföra reformer fördröjde deras möjligheter att få gehör för sina krav på löneökningar.

Lektorer och adjunkter kunde få ordinarie tjänster vid läroverken och kraven var för lektorer doktors- eller licentiatexamen och för adjunkter genomgången filosofie kandidatexamen med ämnena latin, grekiska, historia, filosofi, matematik samt någon naturvetenskap. Minst två av ämnena skulle vara närbesläktade och utgöra hälften av de akademiska betygen. Efter 1865 ställdes även krav på ett års provtjänstgöring. Kravet för att bli godkänd lärare i folkskolan var genomgången seminarieutbildning på ett eller två år.

1904

Ny lönereglering för läroverkslärarna

Riksdagen beslutar om en ny lönereglering för läroverkslärarna. En adjunkts begynnelselön höjdes från 2200 till 3000 kronor. (För penningvärdesjämförelser se www.historia.se) Slutlönen för en adjunkt höjdes från 4400 till 5 000. Vid sjukdom utgick ingen ersättning. Pensionsåldern fastställdes 1904 till 65 år med krav på 35 tjänsteår. (Hade tidigare varit 70 år med krav på 30 år). Undervisningstiden för lektorer och adjunkter i läroverken på gymnasienivå och den högsta realskoleklassen var 21 veckotimmar. I övriga delar av realskolan var den för adjunkter 24 – 28 veckotimmar och för tecknings- och gymnastiklärare i realskolan 32 timmar.

(1904) Lektor: Begynnelselön 4000; Slutlön 6000; Adjunkt: 3000 - 5000. (1906) Manlig folkskollärare: 900 - 1350; Kvinnlig folkskollärare: 900 - 1200. Småskollärare : 500 - 680. Folk- och småskollärarna hade utöver lönen fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning enligt ortens pris.

Det var Fridtjuv Berg, ecklesiastikminister och folkskollärare som lade propositionen som innehöll högre lön för manliga folkskollärare än för de kvinnliga kollegorna. Motivet var att bl. a. att de manliga i egenskap av familjeförsörjare ansågs behöva högre lön. Detta förorsakade stor splittring i folk- och småskollärarkåren där småskollärarna var de första att gå ur SAF för att sedan följas av de kvinnliga folkskollärarna och sist de manliga som ensamma kvar också trädde ur SAF och bildade eget förbund.

Mer om lönerna

Inflationen var så hög under första världskriget att priserna nära nog fördubblats – detta var ett vägande skäl för de relativt kraftiga nominella lönehöjningarna för lärarna.

1904 års lönereglering medförde visserligen en förbättring av läroverkslärarnas löner, men fortfarande var lärarlönerna sämre än för övriga statsanställda. Samma problem drabbade folkskollärarna som fick vissa förbättringar genom 1906 års lönereglering. Efter begäran från Sveriges Allmänna Folkskollärareförening att lönen för manlig och kvinnlig folkskollärare skulle höjas till 900 kronor beslutade riksdagen detta. För slutlönen skulle den för manliga folkskollärare vara 1350 kronor men för kvinnliga endast 1200 kronor. Vid sekelskiftet var folkskollärarens begynnelselön drygt 1/3 och slutlönen ¼ av adjunktens lön. Skatten var endast ca 5 – 10 % vid denna tid.

Lärarna förde under de kommande åren en envis kamp för att få löner i paritet med övriga statsanställda och 1917 kom broschyren ”Läroverkslärarnes nödläge” om behovet av högre löner för läroverkslärarna. Detta var Läroverkslärarnas Riksförbunds första broschyr.

1905

Läroverket delas

Läroverket delas in i en nedre del – en 6-årig realskola och en högre del, ett 4-årigt gymnasium. Gymnasiet delades in i en latinfri del – realgymnasiet, och en linje med latin, latینگymnasiet. I realskolan undervisade lärarna i kristendom, svenska, tyska, engelska, historia, geografi, matematik, naturlära, välskrivning, teckning, musik och gymnastik (och i de skolor som tog emot kvinnliga elever även i handarbete). På gymnasiet undervisade lärarna dessutom i franska, filosofisk propedeutik, biologi och fysik. På latinlinjen även i latin och grekiska. Lärarna ”övade” även eleverna i teckning, musik, gymnastik och vapenövning.

Läroverken var helt fristående från folkskolan. Elev som var mellan nio och tolv och hade kunskaper motsvarande folkskolans tredje årskurs fick börja på läroverk. Efter sex år kunde eleven avlägga realskole-examen. Efter ytterligare fyra år i gymnasiet kunde man avlägga studentexamen.

Ny läroverksstadga. Läroverksöverstyrelsen inrättas vilket innebär en centralisering.

1909

Kommunal mellanskola ger realexamen

Denna skolform var en påbyggnad efter det sjätte året i folkskolan. Efter fyra år i mellanskolan kunde man avlägga mellanskolexamen som var likställd med realexamen. Ett fåtal realskolor öppnades för flickor och blev samskolor. Men det stora flertalet flickor som ville studera vidare efter folkskola eller privat undervisning till högre utbildning var

hänvisade till privata flickskolor som efterhand kunde få kommunala eller statliga bidrag. Dessa finansierades annars med privata donationer och skolavgifter.

Det parallellskolesystem som nu införts var ett bakslag för de som ivrade för en gemensam bottenkola. Parallellskolesystemet som efterhand blev alltmer uppdelat i olika skolformer skulle inte förrän drygt femtio år senare ersättas av den sammanhållna grundskolan.

1913

Svenska Läraresällskapet byter namn till Läroverkslärares Riksförening.

1914

Statens kostnader för utbildning ökade mellan åren 1900 från 14 % av hela budgeten till 21 % 1920.

1918

Nya förbättringar av lönerna

Riksdagen fattade beslut om ny lönereglering för läroverkslärare. Vissa förbättringar hade redan 1916 och 1917 genomförts för folk- och småskollärare. Genom dessa förändringar kom lärarlönerna i stort att jämföras med övriga jämförbara statsanställdas löner. Förbättringar kom dock inte att gälla timanställda och i synnerhet inte lärarna i de s.k. övningsämnen.

Den nya begynnelselönen för manlig adjunkt vid läroverk blev nu 4300 kronor och slutlönen 5800. Kvinnlig adjunkt (som riksdagen nu beslutat skulle införas trots motstånd från Läroverkslärares Riksförbund) begynnelselön 3600 kronor och 4500 i slutlön. För manlig lektor 5800 resp. 6800 och för kvinnlig lektor 4800 resp. 5600 kronor. Motsvarande löner för ämneslärarna vid samskola var 2800 - 3700. För manliga lärare vid högre allmänt läroverk i teckning och musik 3840 (32 veckotimmar) resp. 5280 medan motsvarande lärargrupper i realskolan tjänade betydligt mindre.

(1918) Manlig lektor: 5800 - 6800; Kvinnlig lektor: 4800 - 5600; Manlig adjunkt: 4300 - 5800; Kvinnlig adjunkt: 3600 - 4500; Manlig folkskollärare: 2100 - 3 000; Kvinnlig folkskollärare: 1900 - 2500; Manlig småskollärare: 1400 - 1850; Kvinnlig småskollärare: 1200 - 1650;

Kvinnliga läroverkslärare trots motstånd

I samband med lärarlönenämndens beslut om nya lärarlöner kom också beslutet i riksdagen att adjunkts- och lektorstjänster skulle öppnas för kvinnor. (Men för gift kvinna endast efter medgivande av Kungl Maj:t). Läroverkslärares Riksförbund var emot detta och uttalade i ett dokument från 1915. Inställningen speglas här i Läroverkslärares Tidning nr 2 - 3 1915.

Riksdagen som fattade beslutet ansåg att kvinnor borde få behörighet till sådana befattningar, till vilka de sedan länge kunnat utbilda sig. Detta skulle "bidraga till en fri och obunden utveckling på ifrågavarande område, en utveckling, som ej kan vara annat än med skolornas och undervisningens fördel förenlig".

1918 års skolkommision

En skolkommision tillsätts för att föreslå en reformering av hela skolväsendet. I direktivet stod att den sexåriga folkskolan skulle bli bottenkola för alla barn. Förslaget som lades 1922

innehöll stark kritik av det s. k. parallellskolesystemet som bl. a. innebar att de barn som skulle gå vidare till högre utbildning (i första hand till den sexåriga realskolan) måste lämna folkskolan redan efter tre år. De elever som skulle läsa vidare på gymnasiet fick lämna realskolan efter femte klassen där och sedan avlägga studentexamen efter ytterligare fyra år. Enligt kritikerna av parallellskolesystemet innebar detta en segregering där de välbeställdas barn slutade i folkskolan vid nio års ålder och lämnade de fattigas barn att gå kvar i folkskolan till det sjätte skolåret. Den kommunala mellanskolan hade införts 1909. Den byggde på den sexåriga folkskolan och kunde avslutas med realexamen efter ytterligare fyra år. Den hade varit framgångsrik och visade att en modell med sexårig folkskola med påföljande fyraårig realskola som sedan kunde byggas på med treåriga gymnasier var fullt möjlig. Detta blev också kommissionens förslag.

Läroverkslärarna var emot och folkskollärarna och de högre kommunala skolornas lärare var för förslaget. Motståndet fanns också bland riksdagsmännen. Läroverkslärarnas motstånd sägs ha varit en anledning till att lönehöjningarna drog ut på tiden under denna period. Riksdagsbeslutet blev en kompromiss såtillvida att det från 1928/29 skulle bli möjligt att gå över från såväl sjätte som fjärde klass i folkskolan till de läroverk som hade parallella avdelningar. Till de läroverk som enbart hade en avdelning kunde man alltså enbart gå över från sjätte klassen. Övergång från tredje klass togs bort helt. Realskolan blev alltså fyra- eller femårig. Denna lösning mötte kritik från de som förespråkade en allmän bottenskola då den sammanhållna sexåriga folkskolan med övergång till den fyraåriga realskolan blev möjlig endast utanför tätorterna där elevunderlaget inte som i de stora städerna tillät parallella klasser.

Det nya treåriga gymnasiet byggde på realexamen och bestod av två linjer som tidigare, men i de två högsta klasserna ("ringarna") skulle eleverna nu kunna välja olika vägar.

1919

1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor kom i stora drag att gälla till 1950-talet.

"Lektorsdebatten"

Frågan om gemensam lärarexamen, tjänster och tjänstetitlar hade diskuterats i läroverkslärarkretsar alltsedan mitten av 1800-talet. 1919 blommade den s.k. lektorsdebatten upp inom Läroverkslärarnas Riksförbund och i Tidningen för Sveriges Läroverk debatterades frågan om gränsdragningen mellan adjunkter och lektorer.

1920

Ny lärarlönekommitté

Lärarlönerna släpade fortfarande efter motsvarande statstjänstemannalöner. Inflationen under åren från den tidigare lönehöjningen för lärare hade varit hög och några reallönehöjningar för lärarna hade inte kommit till stånd. Ett förslag lades av en lärarlönekommitté där lektorernas genomsnittslön skulle bli 9 100 och adjunkternas 9 200 (de kvinnliga lektorerna och adjunkterna fick nöja sig med 1 400 mindre än männen). Förslaget var knutet till ett förslag att höja undervisningsskyldigheten med 1,5 veckotimme. Bakgrunden till detta var att en undersökning visat att tjänstgöringstiden utöver undervisningen för en adjunkt var endast tre veckotimmar.

Läroverkslärarnas riksförbund motsatte sig lönekommitténs förslag med motiveringen att löneökningarna skulle ätas upp av den högre undervisningsskyldigheten.

Lösningen för läroverkslärarnas löner kom först 1925 och blev ett tillfälligt tillägg utgick för lektorer, adjunkter och ämneslärare på 600 kronor per år för de manliga och på 500 kronor per år för de kvinnliga. Någon motsvarande lösning för kompensation för folk- och småskollärare kom dock inte.

Trots flera motioner i riksdagen under tjugotalet blev det inte några varaktiga lösningar på lärarlönerna i riksdagen.

1926

Gymnastiklärarnas krav avvisas

Läroverkslärarnas Riksförbund motsatte sig kravet att gymnastiklärare skulle ha samma villkor som adjunkterna och även att det skulle kunna utgå ett arvode på 1 200 kronor till ”förste gymnastiklärare”. Förbundet avvisade också uppslag om att inrätta kombinationstjänster med adjunkter i gymnastik och annat ämne.

1927

1920-30-tal: Centralstyrning. Undervisningsplan.

Sverige liksom många andra länder kännetecknas av en allt starkare central styrning under framför allt mellankrigstiden. Staten tar också över mer och mer av den ekonomiska styrningen och med denna en allt starkare reglering av hur resurser fick användas. Lärare och skolledare får ett visst inflytande i lokala skolstyrelser och över metodanvändning.

1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor kom i stora drag att gälla till 1950-talet.

Den ideologiska styrningen stärks också genom lärarutbildningen.

De statliga läroverken öppnas för flickor

I och med 1927 års skolreform öppnades också de flesta läroverken för flickor men även flickskolorna genomgick en omorganisation. De enskilda/privata flickskolorna avvecklades efter hand och kommunala flickskolor inrättades. Flickskolan kopplades liksom realskolan till 4 eller 6-år i folkskolan och hade därmed 4 eller 6-årig skolgång. De högre klasserna delades upp i praktisk eller teoretisk linje. Avgångsbetyg från den teoretiska gav normalskolekompetens – det gällde däremot inte den praktiska som inte gav någon formell kompetens.

Detta system bestod i princip ända till 1950 då försöksverksamheten med enhetsskolan inleddes.

1928

Femton idrottsdagar införs

Läroverksstadgan införde femton idrottsdagar per läsår i läroverken. Läroverkslärarnas Riksförbund protesterade mot detta – de ansåg att det var för många och tog för stort utrymme från övrig undervisning. Man protesterade även mot att samtliga lärare vid vissa läroverk måste tjänstgöra vid dessa dagar utan extra kompensation.

1930

Könsskillnaderna mellan lärarlönerna på väg bort

Kommittén presenterar ett förslag som innebär att läroverkslärarna ska få samma allmänna villkor som statstjänstemännen men förslaget möter kraftig kritik och läggs aldrig fram till riksdagen.

Nu var det trettiotal och dåliga tider och det skulle dröja flera år innan några nya förslag på förbättringar av lärarlönerna skulle komma i riksdagen. Mot slutet av trettioalet blev konjunkturerna bättre och riksdagen fattade ett beslut som innebar att skillnaderna mellan kvinnliga och manliga lärare nu var avskaffad och 1939 var lönerna för läroverkslärarna enligt följande:

Lektor 9250 – 12700 Undervisningsskyldighet 20 – 24 vt; Adjunkt 7150 – 10600
Undervisningsskyldighet 24 – 30 vt; Lärare i musik, teckning och musik 5900 – 9050
Undervisningsskyldighet 30 vt

Löneutvecklingen under de närmast följande tio – tolv åren innebar en kraftig förbättring för dessa lärargrupper och 1949 var ingångs- och slutlön per år för lektorer 13700 – 17000 och för adjunkter 10900 – 14800.

Genomsnittslönen per år för en adjunkt var 1948 12850, för en industriarbetare 5500 kronor och för en folkskollärare 9750. Skillnader mellan manliga och kvinnliga löner var nu avskaffade utom för småskollärarna där de kvinnliga lönerna var så låga att det ansågs omöjligt för en man att försörja en familj på sin lärarlön om inte extra lönetillägg utgick till de manliga småskollärarna.

1933

Mellanskolorna

1933 års riksdag beslutar att yrkesbestämda högre folkskolor ska få anordnas som praktiska mellanskolor och delas i tre linjer: handelslinje, teknisk linje och huslig linje. För lärare i teoretiska ämnen gällde samma utbildningskrav som för läroverkslärare. För undervisning i praktiska ämnen fanns inga generella utbildningskrav. För lärare i teckning, musik och gymnastik gällde samma bestämmelser som för lärare i realskolan.

Första kvinnliga läraren in i Läroverkslärarnas styrelse.

1936

Riksdagen beslutar att folkskolan ska bli sjuårig. Genomförandet av det sjunde skolåret ska ske under perioden 1937 till 1949.

Korrespondensinstitutet

I det rådande skol- och klass-systemet var fortfarande ånga ungdomar utestängda från högre utbildning av ekonomiska skäl. Under fyrtioalet tilltog emellertid diskussionen om allas rätt till utbildning och samhällets ökade behov av utbildade medborgare. Den skolutredning som tillsattes 1940 var ett uttryck för denna diskussion. Ett alternativ för de som enbart hade folkskoleutbildningen i botten var korrespondensrealskolor och aftonskolor som erbjöd högre utbildning. De största korrespondensinstitutet var Hermods och NKI.

Utredningens majoritet som bestod av företrädare för läroverk och universitet förordade ett bevarande av parallellskolesystemet, medan en minoritet bestående av folkskollärare och övriga tillskyndare var för en reformering av skolsystemet som de ansåg vara starkt segregande och gynnade barn ur välsituerade familjer medan det med sitt sorteringssystem missgynnade barn ur lägre samhällsskikt. De teoretiska utbildningarna dominerades av barn från bättre situerade familjer medan barn från arbetar- och jordbrukarhem var nästan helt uteslutna från studier i läroverk.

1938

Statens aftonskola startar.

1940

1940 års skolutredning

Skolutredningen tillsätts i syfte att se över utbildningssystemet i allmänhet och i synnerhet med sikte på öka rekryteringen till högre utbildning på landsbygden och bland grupper med lägre inkomster. I direktiven underströks betydelsen av att skapa bättre balans mellan teoretisk och praktisk utbildning och att man borde undersöka ”huru den praktiska utbildningen på skilda stadier skulle kunna utbyggas och ges nödig konkurrenskraft genom att höjas till full likvärdighet med den teoretiska”. Utredningens betänkanden var omfattande – 20 volymer på sammanlagt 4 000 sidor.

Utredningens majoritet som bestod av företrädare för läroverk och universitet förordade ett bevarande av parallellskolesystemet, medan en minoritet bestående av folkskollärare och övriga tillskyndare var för en reformering av skolsystemet som de ansåg vara starkt segregande och gynnade barn ur välsituerade familjer medan det med sitt sorteringssystem missgynnade barn ur lägre samhällsskikt. De teoretiska utbildningarna dominerades av barn från bättre situerade familjer medan barn från arbetar- och jordbrukarhem var nästan helt uteslutna från studier i läroverk.

1944

Yrkesöverstyrelsen (KÖY) inrättas.

1945

Ny skolutredning

Efter regeringsskiftet 1945 tillsätts en parlamentariskt sammansatt skolutredning – 1946 års skolkommission - och 1940 års skolutredning avvecklas. Med den tidigare utredningens digra material som underlag lägger den nya utredningen ett principbetänkande som innefattar förslag till riktlinjer för utvecklingen mot en nioårig obligatorisk skola. Detta skedde i partipolitisk enighet 1948.

Denna skola skulle delas upp i tre stadier – låg- mellan- och högstadiet, vardera på tre år, och vara sammanhållna de sex första åren – bortsett från elever med vissa ”handikapp”. Kommissionen föreslog att även i klasserna 7 och 8 skulle hållas samman med undantag för vissa valfria ämnen. Först i klass 9 skulle uppdelning i linjer ske.

Folkskolan och realskolan skulle försvinna och ersättas av en ny nioårig skola. Läroverk och yrkesskolor skulle upphöra och uppföljas med nya skolformer. Det skulle bli nödvändigt att förändra lärarutbildning och läroplaner. En ny förskola skulle komma att kopplas till den nya skolformen liksom en breddad och fördjupad vuxenutbildning och i förlängningen en ny högskoleorganisation. Vidden av beslutet stod förmodligen inte klar för alla beslutsfattare när riksdagen fattade beslutet om principerna för det svenska skolsystemets utveckling och det skulle visa sig att man redan från början hade olika uppfattningar om vad beslutet innebar. Den gamla striden om parallellskolesystemet skulle fortsätta att stå och då i första hand om differentieringen och de tre sista åren i den obligatoriska skolan.

1948

1940-tal: Skolan fostrar demokratiska människor

1946 års skolkommissions och 1940 års skolutredning framhåller två huvuduppgifter för skolan: att bidra till samhällets ekonomiska, kulturella och sociala utveckling och att främja ett demokratiskt samhälle.

Under efterkrigstiden förs en allt mer tydlig decentraliseringspolitik.

Svenska Facklärarförbundet bildas. Yrkeslärare och lärare i ekonomisk-, tekniska ämnen undervisar på yrkesskolor och fackskolor. Vård- och barnavårdslärare liksom lärare på lantbruksskolor organiseras i både LR och SFL liksom lärare i teckning och gymnastik.

1949

Läroverkslärarnas Riksförbund omorganiseras då Lektorernas förening, Allmänna Adjunktsföreningen och Sveriges Yngre Läroverkslärares Förening går samman i **Läroverkslärarnas Riksförbund**. Från om med nu tillåts även medlemskap för lärare vid övriga högre utbildningar.

1950

Försöksverksamheten med enhetsskolan startar. Det första steget i den stora skolreformen startar 1950.

1952

LR varslar om konflikt

Ett förslag om nya löner för adjunkter och lektorer som innebar höjningar och ändringar av kompetenskrav för lektorer – krav på doktorsexamen ändrades från fil dr till fil lic – väckte protester hos LR som varslade om konflikt. 200 icke ordinarie lärare vid 14 läroverk sade upp sig och all nyanställning förklarade i blockad. Konflikten behövde aldrig utlösas och en uppgörelse träffades med kraftiga höjningar av läroverkslärarnas löner.

1953

Det allmänna gymnasiet var till 1954 indelat i latin- och reallinjer. 1953 beslutar Riksdagen att inrätta ytterligare en linje – den allmänna linjen med uppdelning på en social och en språklig gren. Utöver det allmänna gymnasiet fanns även handelsgymnasier och tekniska gymnasier. Kvällsgymnasier införs 1953.

1956

Statens kompletteringsgymnasium bildas.

1957

Ny skolberedning. Försöket med enhetsskolan blev mer omfattande och komplicerat än man hade kunnat räkna med och en ny skolberedning tillsätts för att ge förslag till framtidens skola.

1958

Kyrkan förlorar sin makt över skolan.

1960

Gymnasieutredningen tillsätts. Bakgrunden var den väntade ökningen i tillströmningen som en följd av inrättandet av enhets- och grundskolan med de nio obligatoriska åren.

1962

Grundskolan införs

1962 fattar riksdagen beslut om den nya skolan och detta blir början till de reformer inom hela skolväsendet som ska genomföras under de kommande decennierna och framförallt under sextiotalet som troligen är det mest händelserikaste i svensk skolhistoria. Det gällde inte bara den nya grundskolan med samlad skollag, samlad skolstadga och ny läroplan, utan också ett nytt gymnasium, tvåårig fackskola och en ny yrkesutbildning. 1970 beslutade riksdagen om en ny och samlad läroplan för gymnasieskolan LGY70. 1967 beslöts att kommunerna skulle ansvara för den allmänna vuxenutbildningen som därmed blev KOMVUX.

Denna stora omläggning av det svenska skolsystemet skedde i princip i bred partipolitisk enighet på riksplanet. Bland lärare och i dagspressen fanns dock fortfarande olika meningar om det rätta i besluten – det gällde framförallt den gamla frågan om differentiering – ”när och hur skulle elever välja väg och varför skulle detta ske.”

Grundskolan ersatte alltså folkskolan, fortsättningsskolan, högre folkskolan och den allmänna realskolan. De skolformer som fanns utanför grundskolan var flickskolan och den praktiska realskolan. Vid sidan om gymnasierna fanns också fackskolorna – handels- och tekniska gymnasier som övergick från att vara tvååriga 1961 för att 1966 inordnas i det nya gymnasiet.

Opinion mot grundskoleförslaget

Mot Skolberedningens förslag och det senare kompromissförslaget över partigränserna att inrätta den samlade grundskolan uppstår en stor opinion bland medlemmarna i Lärarnas Riksförbund. En appell överlämnas till riksdagens ledamöter i maj 1962.

Folk- och småskollärarna är i huvudsak positiva till den nya grundskolans införande. Facklärarna ger sitt fulla stöd till målsättningarna men är kritiska till timplanerna som skulle missgynna stora lärargrupper i förbundet.

LR:s kritik när väl beslutet var fattat kom främst att handla om att inte tillräckliga resurser för reformens genomförande fanns på plats och att inte heller lärarna fick den kompetensutveckling och villkor som krävdes för en så omfattande reform av skolan. Dessa

synpunkter fördes också fram av SL och Svenska Facklärarförbundet och skulle så småningom resultera i den s k SIA-utredningen.

1963

Gymnasieutredningen lägger förslag (SOU1963:42, 43). Det nya gymnasiet föreslås bestå av fem linjer och ska innefatta även de tekniska gymnasierna. Utbildningen ska bli treårig, den tekniska fyraårig.

Gymnasieskolan och yrkesutbildningarna

Den nya integrerade gymnasieskolan skulle inom sig också rymma yrkesutbildning. Yrkesskolväsendet hade sina rötter i de gamla apologistskolorna men framförallt utanför skolsystemet i skråväsendet under medeltiden. Rätten att utöva ett hantverk var förenad med skyldigheten att utbilda hantverkare. Teknisk utbildning och handelsutbildning uppstod på 1800-talet i handelsinstitut och tekniska elementarskolor då även skolor för vårdyrken och husligt arbete startade i enskild regi.

1963 fanns fyra olika typer av yrkesutbildning: Centrala verkstadsskolor och centrala yrkesskolor som drevs av landstingen – särskilt utbildning mot vårdyrken. Vidare fanns kommunala yrkesskolor – som var den vanligaste typen. Där anordnades utbildning främst inom handels- och verkstadsområdet och så enskilda yrkesskolor för utbildning inom bl. a. kontor, hushåll, barnavård och tekniska yrken. Dessutom anordnade större företag yrkesutbildning inom industri, handel, bank- och försäkringsbranschen egna industriskolor. Utöver dessa fanns också lantbruksskolor, lantbruksskolor, lantmästarskolor, trädgårdsskolor, skogsbruksskolor, skogsskolor, skogsvårdsskolor etc. Lärarna i dessa skolor var oftast organiserade i egna riksföreningar eller riksförbund som från 1947 och framåt gick in i Svenska Facklärarförbundet.

1964

Ett steg mot den nya gymnasieskolan

1964 läggs propositionen om den nya gymnasieskolan – grundtanken är att det gamla gymnasiet som utbildat en begränsad elit nu ska vara en ungdomsskola för alla. Härom råder i princip partipolitisk enighet. Det är endast högerpartiet som reserverar sig. De vill skärpa intagningsreglerna, ha kvar den absoluta betygssättningen, behålla studentexamen med censorer m.m.

Beslutet fattas i enlighet med propositionen med votering i första kammaren och enhälligt i riksdagens andra kammare. Därmed är det som kallats för 1965 eller 1966 års gymnasiereform genomförd.

Läroverksläraarnas Riksförbund byter namn till **Lärarnas Riksförbund (LR)**.

Namnbyte på Tidning för Sveriges Läroverk till Skolvärlden.

LRs ordförande Olle Anderberg hoppas i LRs tidning Skolvärlden följande: att det om 50 år skall finnas **ett** lärarförbund, något som kan förverkligas, först då alla accepterat det för oss så självklara faktum, att "utbildning skall löna sig".

Den nya gymnasieskolan:

1965

SOU 1965:60 om vuxenutbildning.

1966

Offentliganställda ges konflikt- och förhandlingsrätt

Privatanställda tjänstemän hade sedan 1936 rätt att sluta sig samman i föreningar och att strejka. Arbetarna hade haft denna rätt sedan 1906 då de även tvingats acceptera den sedan dess centrala paragrafen 32 i SAFs stadgar: arbetsgivarens rätt att anställa och avskeda arbetare. Men den lagliga rätten att förhandla och vidta stridsåtgärder omfattade inte offentliganställda tjänstemän. TCO och förde sedan trettioåret en envis kamp för denna rätt och 1947 ställde SACO och SR (Statstjänstemännens Riksförbund - som senare gick ihop med SACO) samma krav. 1954 resulterade det i att de kommunalanställda fick förhandlings- och konflikt rätt. (Dock ej kommunalt anställda lärare och skolledare med statligt reglerade löner.) Slutligen fick även de statligt anställda denna rätt 1966.

Reformen hade och har fortfarande mycket stor betydelse för lärarna och för demokratiseringen av skolan. Lärarna hade tidigare inte haft ställning som likvärdig part i överläggningar med arbetsgivare i den meningen att de kunnat sätta kraft bakom sina krav. I och med 1966 års arbetsrättsliga reform fick lärarna – genom lagen om kollektivavtal för offentliganställda – förhandlings- och laglig rätt att vidta konflikt. Huvudavtal som reglerade formerna för förhandlingar mellan parterna upprättades på det statliga och kommunala området. Under sjuttioålets stora arbetsrättsliga reformer med medbestämmandelagen (MBL) och de utbildningsinsatser som kunde genomföras i samband med lagens införande förstärktes lärarnas organisationer både numerärt och reellt genom att fackliga förtroendemän kunde utses på arbetsplatser och på betald arbetstid företräda medlemmarna i såväl individuella som verksamhetsfrågor.

Genom nya lagar som lagen om anställnings (LAS), lagen om facklig förtroendeman (FFM-lagen), arbetsmiljölagen (AML), jämställdhetslagen m fl kunde också ett antal avtal kopplade till lagstiftningen slutas för att ge lärarna och övriga offentliganställda inflytande över snart sagt alla frågor som rörde verksamheten och de anställdas villkor. Lärarorganisationerna byggde ut sina lokalavdelningar och småningom fanns i de flesta städer expeditioner bemannade med fackliga förtroendemän med stor kunskap om de nya lagarna och avtalen. De utbildade i sin tur ombud på arbetsplatserna.

1966 års förhandlingar

Förhandlingarna som rör de statsanställda tjänstemännen – och därmed flertalet lärare – strandar på frågan om löne-eftersläpningen mot LO-kollektivet på det privata området. Under medling sluts en överenskommelse för TCO-S grupper för tre år, medan det för SACOs medlemmar leder till en strejk som för lärarnas del kom att röra läroverk vid ett tjugotal läroverk.

Arbetsgivarna svarade med lockouthot för samtliga medlemmar i Lärarnas Riksförbund ca 20 000 lärare. Lockouten trädde i kraft och ledde till att SACO tog ut samtliga statligt anställda tjänstemän i en tredagars strejk. Strejken pågick i fyra veckor innan parterna kunde komma överens efter medling. Detta var den första strejken sedan förhandlingsrätten trätt i kraft och fick inte något allmänt stöd i opinionen då den uppfattades handla om högavlönade akademiker. Lärarstrejken skulle emellertid följas av flera under 70- och 80-talen.

Sveriges lärarförbund och Svenska Facklärarförbundet hade tagit fram ett gemensamt lönepolitiskt program (LpTfu) som i korthet innebar krav på reallöneskydd, standardförbättringar och utjämning mellan lärarkategorierna – det sista formulerades som att avståndet mellan högst och lägst betald lärare skulle halveras på tio år.

1968

Den helt integrerade gymnasieskolan genomförs

Det beslutas att den sammanhållna gymnasieskolan ska ha primärkommunal huvudman med undantag av vård- jord-, skog och trädgårdsutbildningarna som har landstingen som huvudmän. Gymnasieskolan får 22 linjer varav de tidigare praktiska och tekniska och yrkesinriktade utbildningarna blir i huvudsak tvååriga, de tidigare teoretiska gymnasielinjerna blir fyra treåriga och en fyraårig (teknisk) inrättas. En ny läroplan Lgy70 börjar tillämpas från 1971/72.

Kommunal Vuxenutbildning (Komvux) inrättas.

Studentexamen avskaffas

Studentexamen firas för sista året 1968 med censorer, muntlig examen och helt avgörande skriftliga examensprov. Lärarnas Riksförbund protesterar och befarar att detta ska äventyra kvaliteten i utbildningen. Ceremonierna fortsatte dock efter det att den formella examen avskaffats, dock bara i de tre- och fyraåriga linjerna. Statlig kontroll över gymnasier skulle framgent ske genom centrala prov och gymnasieinspektörer.

1969

Den borgerliga oppositionen skriver in avsnitt om kommunal demokrati i sina programskrifter.

1970

Lgy 70 första läroplanen för gymnasiet; fackskolan och yrkesskolan blir gymnasieskolan, skolformen Läroverk försvinner

1970-tal: Decentralisering och effektivitet reformmål

Decentraliseringspolitiken fortsätter; kommunerna får mindre av reglering kring resursanvändning. Från sjuttioalets mitt och framåt sker en nedgång i tillväxt och en strukturförändring inom produktionen. Förändringar som på åttiotalet också gör sig gällande för den politiska styrningen av den offentliga sektorn. Skolan som investering i en allt mer global värld fokuserar effektivitet och produktivitet som mål för reformer.

1975

"Decentraliseringsutredningen" tillsätts; decentralisering i SAP:s partiprogram.

1976

Ny utredning om gymnasieskolans framtid

Utredningen skulle i huvudsak ta sig an integrationsfrågan. Ett regeringsskifte med en borgerlig koalitionsregering utfärdade tilläggsdirektiv under utbildningsminister Britt Mogård. Differentieringsfrågan kom nu åter upp i dagen och debatt om betyg och ”kunskap i

skolan” fördes brett i media och i politiken. Koalitionsregeringen föll på kärnkraftsfrågan 1978 och en folkpartistisk minoritetsregering tillträdde med Birgit Rodhe som skolminister och nya tilläggsdirektiv lades till gymnasieutredningen.

De borgerliga förslår s.k. skolnämnder.

1977

Grundvux startar.

1978

Komvuxutredningen

1979

Sammanfattning 1960 – 70-talets reformer

Beslutet om grundskolan 1962 blev signalen till översyn av hela ungdomsutbildningen. Gymnasiet reformerades, den nya fackskolan infördes och yrkesutbildningen byggdes ut och förändrades för att slå samman i den nya gymnasieskolan. Först användes namnet ”Mellanskolan” för de sammanslagna skolformerna som efter remissomgång kom att bli gymnasieskolan. Med de reformer som genomfördes under 60- och 70-talen kom ungdomsskolan att omfatta det allt övervägande antalet barn och ungdomar. Tillsammans med reformerna som rörde förskolan har i princip alla barn i Sverige på 2000-talet rätt till utbildning från förskolan vid ett- till två- årsåldern till avslutad gymnasieskola vid 18-årsåldern.

1980

1980 års konflikt

Inflationen var rekordhög och för att få reallöneskydd var lärarna tvungna att yrka på höjningar runt 12 -15 procent. Den borgerliga regeringen hade lagt en rad förslag som hotade de offentliganställdas förhandlingsrätt. Alla typer av regeringsinblandning och samhällskontrakt avvisades av lärarna. Begrepp som ”tärande” och ”närande” sektorer användes för att motivera en bättre löneutveckling i den konkurrensutsatta industrin än för de offentliganställda.

De hårda motsättningarna i förhandlingarna ledde till konfliktvarsel från TCO-S och lockoutvarsel från arbetsgivarna. Konflikten bröt ut och blev omfattande på läroplanområdet. Efter tre veckors strejk tecknades till slut avtal på mellan 9 och 10 procentsnivå – alltså under yrkandena och beträffande reallöneskyddet tveksamt om målet var uppnått.

1981

1980-tal: Lärarinflytande på läroplanen

Med 1980 års läroplaner får lärare också ett om dock begränsat inflytande över innehållet. Skolledarnas roll blir tydligare och inriktad mot lokal skolutveckling. Föräldra- och elevinflytandet ökar. Demokrati- och inflytandefrågor motiverar framför allt dessa förändringar. Staten delegerar med andra ord såväl den ekonomiska styrningen som den ideologiska. Den kontrollerande styrningen försvagas.

En reformerad gymnasieskola”

1981 läggs principbetänkandet ”En reformerad gymnasieskola” med 3-,4-åriga och 2-åriga program. Samtidigt läggs ett sparbeting på 180 miljoner på gymnasieskolan. Lärarnas Riksförbund, Svenska Facklärarförbundet, Sveriges Lärarförbund och Skolledarförbundet säger samtliga nej till förslaget, så även till det treterminsförslag som utredningen lade. Något beslut hann inte fattas innan det 1982 åter blev regeringsskifte.

Efter riksdagsvalet 1982 återkom Lena Hjelm Wallén som utbildningsminister och återupptog arbetet med gymnasieutredningen.

Propositionen kom dock inte förrän 1984 och innehöll en femårig försöksperiod. Samma år tillsattes en ny yrkesutbildningskommitté som 1986 lade sitt förslag till treåriga yrkesutbildningar. Men någon samlad proposition kom inte, utan våren 1990 lades fyra utredningar om gymnasieskolan fram för remissinstanserna däribland Lärarnas Riksförbund och Svenska Facklärarförbundet.

1982

Lvux 82 - Komvux egen skolform
Den "nya" skolöverstyrelsen bildas

1983

Nedskärningar inom skolan tar sin början och skulle bestå under hela nittioalet.

1984

Gymnasieutredningens proposition innehåller en femårig försöksperiod. En ny yrkesutbildningskommitté tillsätts. Någon samlad proposition kom inte.

Försöksverksamhet med ökat kommunalt självstyre i 9 kommuner och 3 landsting;
Statsbidrag införs för fristående skolor

1985

Det politiska programmet "Den offentliga sektorns förnyelse" läggs fram av regeringen.

Ny konflikt 1985, SL:s största strejk

Det avtal som träffades för 1984 och 1985 innehöll s.k. prisutvecklings- och löneutvecklingsgarantier. Utvecklingen skulle visa om klausulerna skulle falla ut. Det visade sig att löneglidningen på det privata området hade lett till nivåer som översteg prognoserna i 84 års avtal och det gällde även prisutvecklingen. Regeringen gjorde ett uttalande och hävdade att kompensationskravet skulle äventyra samhällsekonomin. Detta försvårade avsevärt läget – medierna döpte finansministerns ingripande i förhandlingarna till elefantinhoppet. TCO-S påkallade som ensam förhandlingskartell på det offentliga området förhandlingar med stöd i garantierna i avtalet. TCO-S var den enda förhandlingskartell på offentligområdet som var berett att ta en strid mot arbetsgivarna i denna fråga. SFL och SL fick inte de övriga organisationerna i den kommunala kartellen KTK med sig i kravet på stridsåtgärder. Arbetsgivarna tecknade avtal med SACO-S för Lärarnas riksförbund som gav adjunkterna en höjning av slutlönen. Detta i avsikt att sätta press på TCO-S lärargrupper.

Arbetsgivarna varslade om storlockout – 100 000 medlemmar i TCO-S-förbunden varav 60 000 lärare. Efter stor turbulens både på regeringsnivå och livlig debatt i massmedia tog till

slut Olof Palme initiativ till förhandlingar som ledde till att en av de största konflikterna på statens område var över. Utfallet var inte i nivå med TCO-S yrkande men ledde till att även lärarna på det kommunala området kunde omfattas av ett avtal med höjningar som inte yrkats av KTK. En av erfarenheterna från konflikten för Sveriges Lärarförbund och Svenska Facklärarförbundet var att den visat på nackdelarna med att ha medlemskollektivet fördelat på två stora olika avtalsområden.

1986

Yrkesutbildningskommitté lägger förslag om treåriga yrkesutbildningar.

Nytt låst läge i förhandlingarna

Eftersläpningen i löneutvecklingen för de offentliganställda lärarna blev på nytt stötestenen i 1986 års avtalsrörelse. Svenska Facklärarförbundet tog ut stora medlemsgrupper inom förskola och fritidshem och övriga förbund inom TCP-S och KTK förberedde konfliktåtgärder för stora medlemsgrupper. En månad efter det att de första strejkerna brutit ut träffades avtal.

1987

Översyn av gymnasieskolans yrkesutbildningar.

1989

Kommunalt huvudmannaskap för lärare.

1989 års avtalsrörelse blev den mest framgångsrika i SL:s och SFL:s historia p.g.a. att många av de tidigare orättvisorna mellan högst och lägst betalda lärare nu utjämnades.

Lärdomar och nya strategier för uppvärdering

Bortsett från den begränsade konflikt som Lärarnas Riksförbund utlöste i samband med 1989 års avtalsrörelse, blev detta slutet på en turbulent förhandlingsperiod med hög inflation och mycket blygsamma utfall av de många konflikterna under 70 – och 80-talen.

Denna period skulle komma att avlösas av nya strategier från såväl regering som parterna för att hålla inflation och räntor på lägre nivåer under 90-talet och början av 2000-talet. Detta ledde till låga nominella löneökningar men stora reallöneförbättringar för lärarna och övriga löntagare för första gången på flera decennier. Beslutet att inrätta Medlingsinstitutet 2001 med uppdraget att verka för en väl fungerande lönebildning där den konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande, bidrog också till denna utveckling. En annan orsak till de förbättrade reallönerna är den finans- och räntepolitik som tillämpats på 90- och 00-talen.

1990

1990-tal: Krav på decentralisering

Kraven på decentralisering ses som ett sätt att stärka effektiviteten. Parallellt framförs krav på att starkare låta marknader styra och ge utrymme för privata lösningar och därmed en avreglering.

På nittiotalet förändras relationerna mellan stat och kommun. Kommunerna får det fulla ansvaret för genomförandet av skolans verksamhet. Den ekonomiska styrningen läggs på kommunerna.

Samtidigt öppnas för ett fristående skolsystem, där ägarna – huvudmännen – får samma ansvar som de kommunala huvudmännen. För att bibehålla ett nationellt skolsystem genomförs en mål- och resultatstyrning. Staten stärker den ideologiska styrningen och styrning genom kontroll. Den centrala skolmyndigheten läggs ned och ersätts av en ny myndighet – Skolverket – vars uppgift är att följa och utvärdera skolan samt utveckla läro- och kursplaner.

De professionella får ett större inflytande över val av innehåll. Läroplanerna utformas utifrån krav på kunskaper som uttrycks i centrala begrepp och modeller, vilka lokalt skall konkretiseras i lokala arbetsplaner. Ett nytt betygssystem införs, förskolan förs in i utbildningssystemet och gymnasieskolan blir programinriktad och treårig. Denna expansion av utbildningen och dess alltmer fokuserade roll som investering ökar det mediala intresset, vilket skapat och skapar en annan form av maktsfär.

1991

Alla linjer blir 3-åriga och ger högskolebehörighet

Regeringen lägger propositionen ”Växa med kunskaper” om gymnasieskolan och vuxenutbildningen med förslaget att alla gymnasieutbildningar ska vara treåriga och berättiga till högskolestudier och att alla elever ska läsa samma kärnämnen och estetisk verksamhet blir obligatorisk på samtliga program.

Lärarnas Riksförbund motsätter sig dessa förslag. Lärarförbundet är positivt. Riksdagen fattar i juni 1991 beslut om den nya gymnasieskolan.

SFL går samman med SL och bildar Lärarförbundet

Lärarnas Riksförbund motsätter sig förslagen om gymnasieskolans linjeutformning. Lärarförbundet är positivt.

1993

Ny läroplan för gymnasieskolan och komvux

Regeringen presenterar sin proposition om ny läroplan och nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särvux. Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet uppvaktar utbildningsutskottet och för fram sina synpunkter som i huvudsak är positiva men framhåller behovet av kompletterande utbildning för vissa gymnasielärare. Den kursutformade gymnasieskolans nya läroplan införs 1 juli 1994 (Lgy94)

1994

Lpf 94 (frivilliga skolformer) ersätter Lgy 70.

1998

Kunskapslyftet startar.

1999

En skollagskommitté tillsätts av s-regeringen

Gemensam syn på gymnasiet

Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet presenterar sin gemensamma syn på utvecklingen i gymnasieskolan för utbildningsutskottet. Ambitionen måste vara att skapa en gymnasieskola med målsättningen att alla elever ska kunna uppnå grundläggande högskolebehörighet. De båda organisationerna anordnar en rikskonferens om Yrkesutbildningen där temat är samverkan med företrädare för näringslivet och högskolan kring förändringar av olika yrkesområden.

Yrkesetiska principer för lärare

Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet antar gemensamma ”Etiska principer för lärare”. Principerna lägger grunden för de båda organisationernas arbete med att etablera certifiering/auktorisering av lärare.

lararesyrkesetik.se

2000

En ny gymnasiekommitté ska utreda en framtida utformning av studievägsutbud. Kommittén lägger sitt slutförslag 2002.

2000-tal: Staten återtar makten

Under 2000-talet återtar staten makten från huvudmännen och de professionella genom att allt starkare styra med kontroll. Detta markeras tydligt i att myndigheten för skolutveckling åter förs tillbaka till Skolverket och att Skolverkets tillsyn görs till en egen myndighet för inspektion.

2002

Mot en ny skollag

Skollagskommittén som s-regeringen tillsatte 1999 lämnar sitt slutbetänkande. Motiven var desamma som för lärarutbildningsutredningen – den moderna skolan kräver anpassningar i skollagen.

2006

Statligt bidrag till vuxenutbildningen minskar.

2008

Enmansutredning tillsatt av regeringen. Den viktigaste förändringen är att endast vissa av linjerna ger högskolebehörighet och att en gymnasieexamen inrättas.

2009

Regeringens skollagsberedning som tillsattes 2006 lägger ett nytt förslag. Beslut tas i riksdagen under våren 2010.